

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

De liegende vijgeboom

Gerechvaardigde verwachting

Een nauwkeurige vergelijking met Mc. 11 leert dat Jezus weloverwogen op pad is gegaan om de tempel te reinigen (Mt. 21 : 12-17). De vorige dag heeft Hij alles in ogen-schouw genomen, dan keert Hij de volgende morgen terug om althans voor één dag een eind te maken aan de praktijken van gewetenloze lieden, voor wie Gods-dienst een winstgevend zaakje is. Zij verdienen een beste cent aan Gods genade en — ten diepste — aan het bloed van Jezus Christus. Cynisch gezegd: de Eén zijn dood is de ander zijn brood. Maar waar is in de tempel in Jeruzalem iets te vinden van zondebesef, van een verslagen geest, een gebroken hart? En dat alles in het bijzijn en onder auspiciën van priesters en schriftgeleerden...

Wie die situatie op zich laat inwerken, begrijpt het vervolg beter: de vervloeking van de vijgeboom (Mt. 21 : 18-22).

De vroege morgenwandeling van Bethanië naar Jeruzalem maakt Jezus hongerig. Hij ziet om naar iets eetbaars. Daar ontwaart Hij in de verte een alleenstaande vijgeboom. De boom zit al goed in het blad. Weliswaar is het nog vroeg in het jaar — bijna Pasen — en dus nog niet de eigenlijke tijd van de vijgen. Die valt in de midzomer, zeg augustus, en die vijgen groeien en rijpen aan de nieuwe loten. Maar blijkbaar hoopte Jezus aan deze veelbelovende boom wat zgn. „vroege vijgen” te vinden, die zich tegelijk met het blad zetten, dus aan de oude twijgen. Het zijn eigenlijk schijnvruchten, weliswaar niet lekker maar toch eetbaar: Jezus zou er zijn honger mee hebben kunnen stillen.

Bittere teleurstelling

Helaas: Jezus zoekt maar vindt er geen. De boom is naar bijbels spraakgebruik „een boom die liegt” (vgl. Hos. 9 : 2; Hab. 3 : 17; Jes. 63 : 8). De boom, hoe veelbelovend ook, geeft niet wat je er van mag verwachten. Hij stelt teleur.

Jezus' reactie is kort maar krachtig: „nooit groeie aan u enige vrucht meer, in eeuwigheid! En terstond verdorde de vijgeboom”. Hij werd tot „dor hout”. En daarmee staan we voor de vraag naar het „waarom?”. We kunnen toch moeilijk in alle ernst aannemen, dat Jezus tegen deze boom is uitgevaren als had hij schuld.

Zo onredelijk mogen wij al eens doen: als kinderen schoppen tegen een deur, driftig en onbeheerst. Maar, ook gezien de tempelreining (weloverwogen), zoiets onredelijks deed Jezus toch niet. Ook hiër niet een plotselinge opwelling van redeloze drift maar een weloverwogen woord-en-daad. En dat in het bijzijn van toeschouwers: de discipelen. Hún wilde Jezus iets leren door een profetie die duidelijke taal sprak, door een uiterst korte preek die verbeeld werd in het verdorren van de vijgeboom. Er is, ik citeer, dus „geen sprake van een oordeel over de boom, een redeloos schepsel, maar van een woord tot de boom om onzentwil”. Ja — en terwille van de toenmalige omstanders. Een oordeelswoord dat spreekt van een **nooit** meer vrucht dragen. Een teken dat spreekt van een **voorgoed** (tot in de wortel) verdorren.

Een huiveringwekkend teken — als je bedenkt dat Jezus dagelijks naar Jeruzalem trok... En als je dan ook bedenkt in welke staat Hij Jeruzalem en de tempel aantrof... Dit, voorzegt Jezus, is wat er met Jeruzalem, met Israël gebeurt als en voorzover het „teleurstelt” (i.t.t. Gods verwachtingen, Jes. 63 : 8, en tot wat Jezus na drie jaar optreden had mogen verwachten.)

Symbool en werkelijkheid

Op het niet-willen volgt tenslotte een niet-mogen en een niet kunnen, van Godswege, als een oordeel. Dit oordeel treft Jeruzalem, Israël... Eénmaal hadden de discipelen een dergelijk wonder be-geerd en willen uitlokken, bij...

de Samaritanen (Luc. 9 : 54). Toen werd het geweigerd. Hier wordt het — ongevraagd — gegeven... over Israël. Het enige onheils-teken dat Jezus, voorzover wij weten, ooit heeft gegeven... Dat moet de discipelen toch opvallen. Niet maar de boom, nee **Israël** stelt teleur. Waarom? Het wekt de schijn, als bij de intocht, dat het Jezus als de Messias begroet. Met bijbelteksten en al: alleszins godsdienstig. Maar het is slechts schijn — het tempelplein bijv. spreekt andere taal. Schijn en wezen dekken elkaar niet. Jezus had in Jeruzalem vruchten mogen verwachten. Zijn duidelijk profetische intocht (21 : 1-11) was gevolgd op drie jaar onvermoeide arbeid. Bovendien: de „boom” (Israël) stond er al eeuwen: daar was al heel wat werk aan besteed. Schijn bedriegt — bij mensen. Maar God laat zich door geen schone schijn bedriegen. En dus begint zijn oordeel bij Jeruzalem. Hij weet of de vlag de lading moet dekken.

Klaarblijkelijk is het woord van Jezus door de discipelen niet erg goed begrepen. Dat blijkt de volgende morgen uit hun verwondering. Een verwondering die niet verder reikt en kijkt dan: „hoe is de vijgeboom zo terstond verdord?” Niet de ernst van de boodschap, noch de dreiging van de onheilsprofetie verbaast hen. Alleen maar het feit zelf. Ze blijven letterlijk staan bij het symbool van het dorre hout.

Vraag en antwoord

Ze krijgen een passend antwoord — het begrijpen zal later wel komen, in het jaar 69/70 bijvoorbeeld... Het antwoord luidt: „voorwaar, Ik zeg u, als gij geloof hebt en niet zult hebben getwijfeld, zult ge niet alleen dat van de vijgeboom doen, maar zelfs als ge tot deze berg (ze staan er bovenop!) zegt: hef u op en werp u in de zee, het zal geschieden. En al wat gij in het gebed gelovig vragen zult, zult gij ontvangen.”

Jezus spreekt de discipelen over de toekomst, hun toekomst. Houdt die toekomst in dat zij, weinig elegant gezegd, over kunstjes zullen kunnen beschikken die anderen niet ter beschikking staan? Wordt het geloof geschonken om opzienbarende mirakelen te verrichten? Ben je geen gelovige als je geen boom kunt laten verdorren, geen berg (al

was het de Sions-berg) in zee kunt laten plonzen. De vraag behoeft nauwelijks antwoord. Vergeten we niet: Jezus sprak over Jeruzalem, Israël.

Straks wordt een handvol discipelen er op uit gestuurd om de wereld het wonderlijke evangelie te verkondigen, te beginnen in Jeruzalem...! Het zal de discipel niet beter vergaan dan zijn Meester. Ook zij zullen datzelfde verzet ontmoeten — bergen van verzet. Ze zullen ontdekken dat de duivel rondgaat als een brullende leeuw, zoekende wie hij kan verslinden. Och arme, wat kan een handvol mensenkinderen daartegen beginnen? Laat staan als ze buiten Jeruzalem, Israël, in die grote heidense wereld terechtkomen. Wat komt er dan van het evangelie terecht? Er is maar één mogelijkheid, één weg: die van het geloof. Een geloof dat bergen verzet. Dat, gepaard met gebed, het onmogelijke tot stand brengt. Zoals is gebleken: op de pinksterdag worden duizenden, ook Israëlieten — ja die aller-eerst — tot inkeer gebracht. Waarom? Omdat Petrus en de anderen voor de volle honderd procent achter de boodschap staan, niet luttelend op de ergernis en de dwaasheid van het evangelie. Ze mogen klein zijn in getal, en weinig in aanzien: als zij het Woord brengen met de volle overtuiging van het geloof, dan zullen er (ook nu nog) wonderen gebeuren. Het wonder dat mensen, zondaren zich (be)keren tot God. Wordt Gods kracht niet in zwakheid volbracht? Wie niet op zichzelf ziet, maar op Hem die achter de boodschap staat, zal (nog steeds) **wonderen** zien gebeuren.

in dit nummer

- 129 Ds E. R. Postma,
De liegende vijgeboom
- 130 Ds G. Janssen,
De te kiezen naam
- 131 T. Hoekstra,
Beoordeling van literatuur
- 132 D. W. L. Milo,
Tieners
- 133 Prof. dr H. J. Jager,
Zo was het (27)
- 134 P. C. van Wijk,
Terloops...
- 135 Ingezonden / Boekbespreking

De te kiezen naam

Op de laatst gehouden Landelijke Vergadering van onze kerken te Wezep is besloten dat de vaststelling van de naam onzer kerken zal worden overgelaten aan de op 19 mei a.s. Voortgezette Landelijke Vergadering, die zal worden samengesteld via rechtstreekse afvaardiging door de kerken. Er was namelijk tijdens de genoemde zitting (op 25 nov. '78) onvoldoende eenstemmigheid. Bij de eerste stemming vielen verschillende namen af als Evangelische Gereformeerde Kerken (5 stemmen), Vrije Gereformeerde Kerken (2 stemmen) en de huidige benaming (Ger. Kerken in Nederland, buiten verband, 4 stemmen). Bij een tweede stemming verkreeg de benaming Nederl. Geref. Kerken 18 stemmen en die van Vrijgem. Geref. Kerken 20. Het was een wijs besluit in deze situatie geen definitieve beslissing te nemen, maar die over te laten aan een volgende, door rechtstreekse afvaardiging bijeen gekomen zitting.

Intussen is in de pers enige discussie over de te kiezen naam op gang gekomen en is met name het pleit gevoerd voor de naam Vrije Gereformeerde Kerken. De redactie van 'Opbouw' heeft voor deze discussie welwillend gelegenheid gegeven, maar ook de Kerkbode voor Geref. Kerken in Noord- en Zuid-Holland kreeg nogal wat artikelen over de naam onzer kerken als 'ingezonden' op de redactietafel. De meeste ingezonden stukken kenmerken zich door een rustige betoogtrant en poging tot zakelijke argumentatie, een enkel draagt een nogal polemisch karakter.

Het valt op dat zowel bij de stemming op de Landelijke Vergadering als in de ingezonden stukken — op één na — de naam Gereformeerd, met dan natuurlijk een of andere toevoeging, algemeen gewenst wordt. Nederlands Gereformeerd, Evangelische Gereformeerd, Vrij Gereformeerd, Vrijgemaakt Gereformeerd, het woord Gereformeerd komt in alle voorgestelde benamingen voor. Hierover schijnt dus wel een grote eensgezindheid te bestaan. Dat behoeft ons niet te verwonderen. Deze benaming is van oude datum en draagt een sterk historisch stempel. Zij komt reeds voor in de 16e eeuw. In de kerkenorde werd in 1581 opgenomen dat niemand tot het avondmaal zal worden toegelaten dan die... belijdenis van de Gereformeerde religie heeft gedaan. Voordien werd gesproken over belijdenis van het geloof in het algemeen of ook van een onderzoek in de christelijke re-

ligie. Het woord Gereformeerd wees de tegenstelling met de Rooms-Katholieke godsdienst aan. In officiële stukken wisselen aanvankelijk de benamingen nogal. Men sprak ook wel van de christelijke gereformeerde religie, van de gereformeerde evangelische religie en ook wel van de christelijke evangelische religie¹⁾, maar voor de kerk der Reformatie in Nederland wordt de benaming Gereformeerde kerk steeds meer algemeen. Hoewel de kerk een Calvinistisch karakter kreeg, werd zij toch niet naar Calvin genoemd, terwijl de kerk van de Reformatie in Duitsland Luthers kwam te heten. De benaming Gereformeerd wijst aan het herstel van de door het Rooms-Katholicisme vervallen kerk en is naast deze afwijzing toch positief van inhoud.

In de 19e eeuw wijkt de benaming Gereformeerd terug voor Hervormd, de officiële benaming van het door koning Willem I omgevormde genootschap. De naam „Gereformeerd” blijft dan voortleven in de Chr. Afscheiden kerken, die hem bij een vereniging in 1869 opnemen in haar officiële naam: Christ. Geref. Kerk. Via vereniging met de uit de Doleantie voortgekomen kerken krijgen we dan in 1892 de naam Gereformeerde Kerken in Nederland. Het woord 'Gereformeerd' wordt door deze gang door de geschiedenis nader gestempeld. Er komt de gedachte in van afweer van het modernisme, dat tot afscheiding van de Hervormde kerk had genoopt, van afwijzing van de Bijbelkritiek, van vasthouden aan de belijdenis der kerk (de Drie Formulieren van Enigheid), van vasthouden aan de vrije, uitverkiezende genade van God. Het is verblijdend dat in de discussies aan deze benaming is vastgehouden.

Hoe valt nu te denken over de toevoeging: 'Vrije' bij Gereformeerde Kerk?

Deze toevoeging is vooral in de 19e eeuw gangbaar geworden: dit is de eeuw van het ontstaan van de zgn. vrije kerken, in Frankrijk, Italië, Duitsland, Schotland, Engeland en Nederland. Het betreft hier kerken, die zich hebben afgescheiden van de officiële staatskerken. Dit kon zijn omdat in die Staatskerken de belijdenis in gedrang was gekomen of ook uit principiële verwerping van de staatskerk als zodanig. Natuurlijk ging het een veelal met het andere samen. Daarnaast duidt het toevoegsel 'vrij' ook op verzet tegen de volkskerk en zit er de gedachte in dat men door vrijwillige toetreding op persoonlijke belijdenis slechts lid van de kerk kan worden.²⁾ Meermalen worden de kinderen hierbij niet als eigenlijke leden van de kerk geteld. Ook is er sprake van Vrije gemeenten. Hier duidt de benaming 'vrij' aan dat men zich losgemaakt heeft van het kerkverband en dat ook verder verwerpt. Het woord autonomie van de plaatselijke kerk gebruikt, geldt in dit geval onbepaald.

We kennen in ons land de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland. Zij willen niet weten van belijdenisgeschriften met bindend gezag, gaan uit van de autonomie van de plaatselijke kerk en verwerpen alle andere kerkelijke vergaderingen met besluitsbevoegdheid en kennen niet het instituut van doopleden³⁾. Een bepaalde vorm van de leer van het duizendjarig rijk is algemeen. Zij geldt als een ongeschreven bindende belijdenis: wie deze leer niet aanhangt zou als predikant ongetwijfeld moeilijkheden ondervinden, zo verzekerde mij eens een van haar predikanten. Verder zijn er naast de Vrij-Katholieke Kerk nog een aantal plaatselijke Vrije Kerken, waaronder de onder ons enigszins bekende Vrije Gereformeerde Kerk te Wollega.

Uit het bovenstaande is duidelijk dat de toevoeging 'vrij' in het kerkelijk spraakgebruik met een bepaalde inhoud is geladen en niet te vergelijken is met een onbeschreven blad papier, waarop men naar believen zijn opvatting kan invullen. De woorden krijgen hun betekenis door het gebruik, zegt een spreekwoord. Ze hebben nu eenmaal door het gebruik een bepaalde inhoud, dat geldt ook in het kerkelijk leven. Reeds daarom verdient het geen aanbeveling bij de door ons te kiezen naam van de terminologie 'vrije' gebruik te maken. Wij kunnen wel zeggen: we geven daaraan een schriftuurlijke inhoud, maar het woord 'vrij' heeft in het kerkelijk spraakgebruik reeds een bepaalde inhoud en kleur, daaraan valt nu eenmaal niets te veranderen. En uit de reeds door onze kerken genomen

besluiten op de Landelijke Vergaderingen blijkt overduidelijk dat zij deze kleur niet begeren. Enkel zullen er geen bezwaar tegen hebben, dat is duidelijk, maar ik ga nu uit van wat onze kerken zelf duidelijk hebben uitgesproken, zowel over de belijdenis — de Drie Formulieren van Enigheid — als over haar wil om gezamenlijk op te treden ook door middel van bredere kerkelijke vergaderingen.

Het lijkt me gewenst in dit artikel nog één opmerking te maken over de gedachte, dat het woord 'vrij' in de benaming onzer kerken gewenst is omdat we daarin met een schriftuurlijk gegeven te doen hebben: is het niet een geweldig ding, dat Christus ons heeft vrijgemaakt en dat we opgeroepen worden in de vrijheid te staan? Is die 'christelijke vrijheid' niet een der wezenstreken van de kerk? Afgezien nu verder van de kleur van dit woord in de kerkelijke benaming — zie boven — zou ik daarvan graag het volgende willen zeggen.

Het heil dat Christus voor ons heeft verworven is onmetelijk groot en rijk. Het heeft verschillende aspecten en wordt ons in de Heilige Schrift op allerlei wijzen voorgesteld en beschreven. De Schrift spreekt over roeping en wedergeboorte, over geloof en bekering als gave van God; over rechtvaardiging en heiliging, over verzoening en verlossing, over uitverkiezing en bevrijding. In de apostolische brieven worden de gemeenten dienovereenkomstig aangesproken als de geheiligden in Christus Jezus, de geroepen heiligen, geliefden Gods, de heiligen, de heiligen en gelovigen in Christus Jezus, gemeenten in God en de Here Jezus Christus, de uitverkorenen. Ik geloof dat het niet aangaat uit het veelkleurig heil van Christus één keuze te doen in de benoeming van de kerk en die keuze te maken tot een algemene typering, die bovendien voor buitenstaanders niet of moeilijk te begrijpen is. Vrijheid houdt in het Nieuwe Testament in vrijheid van zonde, vrijheid van de wet in de zin van middel om zichzelf de zaligheid te verwerven door eigen activiteit, vrijheid van de leugen, die in het bovenstaande geval altijd meekomt in de interpretatie van de wet — vgl. Joh. 8:32 —, vrijheid van de vloek der wet, vrijheid van de dood.

Hoe moet deze vrijheid niet worden afgeschermd tegen alle misbruik om haar heerlijke betekenis te doen verstaan. Dit was reeds in het Nieuwe Testament het geval. Voor een náamgeving, waarin men van alles en nog wat kan opbergen, lijkt ook daarom dit heerlijke woord minder geschikt. Men vergelijk hiervoor het spel, dat met het woord 'bevrijding' in de hedendaagse bevrijdingstheologie wordt gespeeld.

²⁾ idem, dl. 6, onder Vrije kerken, van dezelfde schrijver.

³⁾ vgl. Kaart van kerkelijk Nederland, door dr C. N. Impeta, pag. 148 e.v., 1e druk.

¹⁾ Zie Christelijke Encyclopedie; dl 3, onder Gereformeerd, art. van prof. dr D. Nauta.

T. HOEKSTRA — ZWOLLE

Beoordeling van literatuur

Literatuur, wat doen wij ermee?

Er zijn vier mensen geweest die hebben gereageerd op mijn uitnodiging eens te laten weten waarover men graag iets zou willen horen. Ik heb dat erg op prijs gesteld: hartelijk dank! Als een soort „overkoepelend” onderwerp heb ik gekozen: beoordeling van literatuur. Daarbij zal ik proberen zo veel mogelijk de mij gestelde vragen te betrekken. Ook bij het vervolg houd ik mij voor reacties aanbevolen! Wie het niet met mij eens is, moet vooral niet zwijgen: waarom zou uw inzicht niet net zo goed zijn als het mijne?

Het gedicht dat ik de vorige keer liet afdrucken, had als titel moeten hebben: Achterbalcon, en het was van Anthonie Donker.

Dulce et utile?

... Boer, wat zeg je van mijn kippen?
Boer, wat zeg je van mijn haan?
Hebben zij geen mooie veren?
Of staat jou de kleur niet aan? ...

Mijn buurman vindt inderdaad de kleur van mijn krielkippen niet zo fraai. Maar dat is voor hem een bijkomstigheid; hij stelt veel meer belang in het praktisch nut: hoe veel eier krijg je daar van? De mooie veren en het praktisch nut van de eieren lopen aardig parallel met de begrippen die sinds Horatius zijn verbonden met literatuur: dulce et utile. Maar dat is Latijn uit lang vervlogen dagen en de vraag is hoe wij die woorden naar nu „vertalen”.

„Dulce” is opgevat als: mooi, aangenaam, harmonisch, zoetvloeiend, amusant, interessant, boeiend, zelfs als: ingewikkeld, maar ook: overtuigend. Misschien is het goed even een nog steeds aanwezig misverstand weg te nemen: schoonheid is niet het wézen van kunst. De etsen waarin Goya de verschrikkingen van de oorlog tekent, zijn niet „schoon” in die zin dat ze aangenaam zijn om ernaar te kijken. Ook het beeld van Zadkine in Rotterdam is niet „strelend voor het oog”. Maar het overtuigt wel! Zo kan het ook met literatuur zijn. De verhalen van Hamelinck zijn niet „mooi”, niet prettig om te lezen. Bij leerlingen wekken ze soms emotionele reacties op van onbehagen en afkeer. Maar ze hebben een hoog niveau! Ze horen tot onze literatuur.

Als wij het woord „utile” naar ons toe gaan vertalen, ontstaan er nog grotere problemen. Laat ik maar enkele opvattingen weergeven: nuttig, stichtelijk, opbouwend, opvoedend, leerzaam, verheffend, ontdekkend, maar ook: propaganda! Willem „die Madocke makede” en die ons het meesterwerk van den Vos Reinaerde heeft nagelaten, gebruikte zijn kunst om allerlei misstanden van zijn tijd aan te wijzen. Hij heeft veel, en grote navolgers gehad: Vondel, Multatuli en W. F. Hermans om maar enkele te noemen. Dat is deze schrijver natuurlijk niet altijd in dank afgenomen. Als het naar de zin van de hoge heren in Den Haag was gegaan, had het Vondel wel eens zijn leven kunnen kosten! En met de Amsterdamse dominees lag de prins der Nederlandse dichters ook voortdurend overhoop. Trouwens, wist u dat er in

die tijd ook eens een burgemeester is geweest die tijdens een kerkdienst een gewapend pistool op de predikant gericht hield? Geschreven en gesproken woorden kunnen heftige reacties oproepen.

Wat verlangen wij nú van literatuur? Moet die „mooi” zijn? En wat is dan „mooi”? Moet die „nuttig” zijn? Wat is dát dan? Kunnen we zeggen: Kunst moet tot eer van God zijn? Of zeggen we zelfs: als iets niet tot eer van God is, dan is het ook geen kunst? Voorlopig stel ik die vragen alleen maar! Ik wil er alleen op wijzen dat iets dergelijks gezegd is door b.v. Marxisten en Nationaal Socialisten: kunst moet ónze ideeën dienen! Moeten wij het werk afwijzen van mensen die níet de wil hebben gehad de eer van God te dienen?

Een voorbeeld uit de praktijk

Omdat ik er bang voor ben u al te lang bezig te houden met theoretische beschouwingen, ga ik nu eerst maar eens over op een gedicht dat ik kortgeleden nog in een klas heb besproken. U maakt dan meteen al een beetje kennis met de problemen die later nog aan de orde komen. Het gedicht is van Guillaume van der Graft (pseudoniem van Ds Barnard) en het heet: Aan meester timmerman Vasse:

*Wanneer het afliep kwam Vasse,
kamde zijn vlasbaard en zette een hoge
hoed op
en in zijn geklede jas
met zilveren tressen, een marechausse
van de dood,
vestigde Vasse dan onze gewijde aandacht
op de wet van het graan en het gras.
Als een traan biggelend langs de neus van
de Voorstraat,
tersluiks weggeslikt om de hoek van het
postkantoor,
deed hij de ronde langs onze blozende
wangen.
Hoe zout is de dood en hoe zoet
ruikt het hout op de hoek van de Eiermarkt
waar Vasse zijn werkplaats heeft,
waar hij planken schaaft en ineenpast
tot tweepersoonsledikanten,
tot eenpersoons geurende kasten.*

★ ★ ★

Ik vind dit zelf een goed gedicht. Niet zo héél erg waardevol, misschien. Dat kan mij op een bepaald moment ook weinig schelen. We hoeven toch ook niet steeds op onze geestelijke tenen te lopen? Ik heb ook aardige herinneringen aan reacties van leerlingen. Enkele jaren geleden had ik verteld dat ds Barnard dit geschreven had toen hij predikant in Hardenberg was, waarop een meisje reageerde met: „Hee, die Vasse ken ik wel! Die heeft inderdaad zo'n vlasbaardje.” Haar belangstelling was alleen al gewekt doordat zij „herkende”. Het is gebleken dat mensen vaak iets „mooi” vinden doordat zij het „herkennen”. Laten wij het gedicht eens doornemen, misschien herkent u er ook iets in. Vasse heeft de functie van „aanspreker”. Ik zie die man ook nog door mijn geboortedorp lopen. Iedereen wist al lang wie er overleden was, maar hij kwam toch plechtig in een vreemde taal („Hollands”) „namens de familie mededelen dat in de ouderdom van . . . jaren” was overleden die en die, eventueel „weduwenaar van . . .”. Mijn moeder had de man al lang zien aankomen en wachtte hem bij de achterdeur op. (Natuurlijk, bij de achterdeur. Aan de voordeur kwam toch bijna nooit iemand! Ja, wildvreemden, lui uit „Holland” b.v.) Met gepast stilzwijgen hoorde zij de mededeling aan. Als de aanspreker voleindigd had, volgde er vaak nog een kort gesprek, in ons dialect uiteraard. En die aanspreker had inderdaad zo'n mooie

jas aan, een lange, met zilveren tressen. De marechaussees hadden ook van die tressen. Alleen droeg hij bij ons geen hoge hoed maar een steek. Zo een van het model als op oude foto's te zien is bij ministers. Colijn bij voorbeeld. En dat was me een minister! (vond mijn vader.)

Dat zie ik dan zo allemaal weer voor me. En daarom vind ik dit zo'n aardig gedicht. Woonde u in Rotterdam? Nooit zo iemand aan de deur gehad? Ja, dan hebt u iets gemist. En dan mist u nu ook de herkenning. Maar misschien hebt u dan nu toch wel waardering gekregen voor die regels:

zijn geklede jas
met zilveren tressen, een marechausse
van de dood.

Het begin vind ik niet geslaagd:

„Wanneer het afliep”. Wij zeggen wel: „het loopt af” en bedoelen daarmee dat iemand stervende is, maar het werk van de aanspreker komt later: iemand moet dan gestorven zijn, het moet „afgelopen zijn”.

Regel 5 moet ook herkend worden: Vasse „vestigde onze gewijde aandacht op”. Ik heb bij de leerlingen geïnformeerd maar er schijnt geen dominee meer te zijn die het zó zegt: „Uw gewijde aandacht wordt gevraagd voor hetgeen gij vindt opgetekend in . . .”, en dan volgde het te lezen bijbelgedeelte. Toch brengt dit woordgebruik iets over van die plechtige ernst waarmee Vasse zijn werk deed. En de „wet van het graan en het gras”? Een enkele leerling kan dat gras thuisbrengen: „Gelijk het gras is ons kortstondig leven”. Maar met het graan weet vrijwel niemand raad. Ik neem aan dat de lezer van Opbouw wel denkt aan de graankorrel die sterft en waaruit een nieuwe plant groeit, symbool van ons gestorven lichaam dat ééns opgewekt zal worden.

Het beeld van de traan is héél geslaagd. Worden wij ontroerd, loopt er een traan over onze blozende wangen? (Blozende: contrast met de dood!) Of heeft Vasse last van tranende ogen door het winderige weer? Hij kan toch niet telkens zijn zakdoek pakken? Juist, even een likje met de tong! Hoe zout is de dood! En dan: biggelend langs de Voorstraat. Niet in een rechte lijn; hij moet immers bij elk huis zijn mededeling doen. Ziet u het voor u? En ineens is hij weg. Bij het postkantoor om de hoek verdwenen.

„Hoe zout is de dood en hoe zoet ruikt het hout”. Een plotselinge overgang. Dood en leven naast elkaar. Vasse zijn eigenlijke beroep is timmerman. Let u even op het spel met de klinkers? Hoe zout is de dood en hoe zoet ruikt het hout op de hoek. Wat zijn dat voor kasten? O ja, doodskisten. Maar ze geuren! En wat moeten die tweepersoonsledikanten? Het leven gaat door, zie hier een mogelijk begin van een nieuw leven. Die leerlingen zijn niet zo dom: dat van die ledikanten hebben ze al gauw in de gaten. Ze begrijpen alleen niet alles. Het is ook niet direct hún taal die hier wordt gesproken. En wat is nu de grondgedachte? Dat is eigenlijk al gezegd: het gras, maar ook het graan! Er is toekomst. Niet alleen doodskisten, ook tweepersoonsledikanten. En dan hoeven we toch niet blijvend treurig te zijn? Een kleine glimlach kan er ook wel af: Die Vasse! Een heel ander man ineens. Hoge hoed, geklede jas, plechtige taal. Maar toch ook: meester-timmerman. Vakmanschap is meesterschap. Dat geldt ook in de kunst.

Al heel wat keren heb ik van leerlingen gehoord: „Eerst vond ik er niets aan, maar nu vind ik het mooi.” U ook?

Maar déze week vroeg ik: „En wie heeft er kritiek op dit gedicht?” Er was één jongen. Hij zei: „Je moet er zo bij nadenken!” Tot de volgende keer.

pastorale notities

Jaren geleden preekte ergens een „dominee van elders” in de vakantiemaand. Een kopstuk in de vrijgemaakte kerken. Trouw aan de traditie las hij de tien geboden voor. Na de woorden: „Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen”, gooide hij zijn bril even af en riep: „Hebt u het goed gehoord, gemeente? Zes dagen zult gij arbeiden; er staat niet: vijf dagen in de week.” In die tijd begreep iedereen de bedoeling. Er werd toen gesproken over invoering van de vijfdaagse werkweek. Die dominee was daar principieel tegen; het ging in tegen de scheppingsordinantie. Na de dienst vroeg een broeder, of dominee het nogal naar de zin had in Wijk aan Zee. „Daar bent u toch met vakantie?”

Ja, hij had het enorm naar zijn zin. Toen vroeg die broeder, of dominee dan geen moeite had met het vierde gebod, want zes dagen in een strandstoel zitten was toch ook wat anders dan zes dagen zult gij arbeiden.

Die broeder was een fabrieksarbeider, een voorman van het gereformeerd maatschappelijk verbond. Het waren de arbeiders, die naar een werkweek van vijf dagen verlangden en het had hem gestoken, dat een predikant op die manier de wens, ook van alle broeders in de fabriek, in een kwaad licht zette: ongehoorzaamheid aan God. Wat hierboven staat, schreef ik, voordat ik het artikel van D. van de Wetering las, in het nummer van vorige week. Mijn dank en erkentelijkheid voor de kracht van argumentatie met de Bijbel. Het ging vorige week over de plaats van de vrouw in de gemeente. Voor de Bijbel willen we buigen. Maar er is toch nog iets anders ook. De slaven zijn in de vorige eeuw vrijgemaakt. Kon voordien niet tot degenen, die ijverden voor hun vrijheid, gezegd worden, dat Paulus de slaven gebiedt, om hun meesters onderdanig te zijn? Ik dacht dat wij met zijn allen mochten proberen om de gevolgen van de vloek, ook voor de vrouw, weg te nemen; in Jezus' Naam.

A. H. Algra, Sliedrecht

D. W. L. MILO — DALMALLY

TIENERS

Herinnert u zich nog de tijd, dat u tiener was? Zo van elf tot en met negentien jaar? Natuurlijk wel. Ik ook — en goed. Van elk jaar zou ik u nog boeiend kunnen vertellen. Wat beleefde je veel in een jaar. Wat duurde elk jaar nog lang. Wat waren de plichten groot: schoolwerk, catechisatie, muzikles, repetities en schoolrapporten. En wat waren de vreugden enorm: — nee, die moet u zelf maar invullen. Trouwens ik haal niet te veel op; ook tieners kunnen dit lezen en ik wil ze niet het gras voor de voeten wegmaaien.

Als ik mensen met tieners ontmoet zeg ik wel eens: geniet alstublieft van deze jaren. Het is de leukste leeftijd voor hen, ook voor u. Niet helemaal juist natuurlijk, want tieners kunnen soms ontzaglijk lastig zijn. Voor u, maar vooral voor zichzelf. Gelukkig, wanneer ze hun vrije uren zelf positief kunnen vullen. Niet de tijd doden maar hun tijd besteden, uitkopen zagezegd.

Over tieners gesproken. Vanuit ons huiskamer- raam hebben wij, althans in de winter, het uitzicht op ons naaste buurhuis: een natuurstenen huis, op zo'n drie honderd meter tegen dezelfde berg als wij gelegen. Alleen het dak en de schoorsteen kunnen we zien opstijgen uit eeuwenoude rododendrons. Aan de rook zien we dat ze stoken, wát ze stoken, hoe de wind waait en wat de weersverwachting is. De vader van het gezin zien we bijna nooit, want die studeert in Glasgow. De moeder zien we ook niet vaak, want die heeft op haar eentje een zestal tieners op te voeden. En die tieners — hoe kan het anders? — kom je langs de weg, in het dorp, bij de schoolbus tegen.

Vindt u zo'n gezin niet interessant? Naar vaderlandse begrippen zeker. Het kon zo een ouderwets calvinistische gezin zijn. Vader was schaapherder maar door een ongeval werd hij ongeschikt voor het buitenwerk. Toen had hij de keus: verder leven op kosten van de staat of een ander vak leren. Hij koos natuurlijk het laatste want een schaapherder is geen nietsnut. Die is eerder filosoof, denker. Die heeft verantwoordelijkheidsbesef. Die heeft geleerd wat het beste is voor de aan hem toevertrouwde wezens, schapen of tieners.

Wel, naast zijn studie, vijf dagen in Glasgow, heeft de man dus zijn hok vol tieners. Alle zes liggen tussen twaalf en achttien jaar. Ze zijn dit jaar alle zes op de High School en zitten uitgerekend in alle zes beschikbare klassen. Leuk? Ik geloof niet dat ze allemaal van hem en zijn vrouw zijn — er lopen in zo'n gezin meestal wel een of twee aangenomen kinderen mee. „Zou men armoe lijden om een mondje meer?” zong Emiel Hullebroeck.

Van dat gezin zien we dus de tieners het meest: op zon- en feestdagen, in de vakanties, in vakantiebaantjes. Originele jongens, leuke meisjes. Ze steken een hand op als ze een kleine claxon horen (dat mag hier, zowel hand als claxon) of ze zeggen hello sir, als je ze rakelings op de smalle stenen brug voorbijgaat, waar ze over de leuning naar zalm turen. Kortom, we zijn goede burensamen en al was je dat niet, dan had je nog sympathie voor elkaar.

We spraken eens een paar van de meisjes aan, mijn vrouw en ik, gaande naar de kerk. Zo, gaan jullie vandaag ook eens mee? — Waarom? vroegen ze verwonderd. — Waarom niet? was de wedervraag. — Waarom gaat u wel? vroeg er een. — Omdat we het nodig hebben: een goed woord wekelijks, zingen en bidden, even uit de sleur van je weekprogramma te zijn en wat goeds opdoen. Het doet je nooit kwaad. — Well, zo hadden ze het nooit gezien. — Denk er eens over na, zeiden we — een volgend keer beter.

Onlangs zagen we, dat een paar buurmeisjes in de kerk waren geweest. Wel op Zondag — niet in een kerkdienst. Een had haar naam in het gastenboek geschreven, met datum en adres. Dat was Kate. En Kate had nog iets gedaan: ze had haar letters in een van de kerkbanken gekerfd!

De volgende Zondag stonden een paar bedroefde zusters na afloop van de kerkdienst naar het runenschrift te kijken: blanke lettertekens in de zo mooi donker geverfde en geverniste bank. Wie kon dat nu hebben gedaan? En niemand, die op de naam kwam.

Na overleg met mijn vrouw heb ik een briefje getikt naar ons buurtje. Het was een gok. We wilden haar naam niet noemen want konden niets bewijzen. Tussen weten en bewijzen ligt soms een hele afstand, weet u. Ik schreef dus:

Beste Kate, ik zou wel even met je willen babbelen. We kennen elkaar eigenlijk alleen van een groetje — maar we zijn burens. Ik vind jouw taal wat moeilijk om te spreken — schrijven gaat beter.

Een paar weken geleden en wel op Zondag 4 Maart schreef jij, meen ik, je naam in het gastenboek van onze kerk. Je bent natuurlijk van harte welkom. Maar later troffen wij een paar teleurgestelde mensen aan, die stonden te kijken naar jouw initialen, gekerfd in een van de banken. Dat is niet welkom, zoals ik begreep. Ik meende je initialen te kunnen thuisbrengen, maar zei niets. Aan de andere kant heb ik nu het recht, meen ik, om je te vragen: hoe kun je dat ongedaan maken?

Zoals je zag is de kerk pas mooi geschilderd. Iemand schreef in het gastenboek: ik kan me moeilijk een kerkje voorstellen, dat zo lief is als dit! Daarom waren onze mensen teleurgesteld over die vernieling. Niet alleen de jouwe.

Voel je er niet voor, de zaak te vernissen of op een andere manier op te knappen? Ik laat dat aan jou over en als je het ongedaan kunt maken zal niemand je naam van ons horen. Met vriendelijke groet enz.

—o—

Zo en nu maar afwachten of dit iets uitwerkte. Ik zag een tiener in ons goede vaderland al met mijn briefje in de hand. Er zijn goede bij en heel goede. Maar er zijn ook anderen bij. Zo van: kunt u iets bewijzen, meneer? Waar bemoeit u zich mee, meneer? Er zijn meer hondjes, die Fik heten. meneer. (En waarschijnlijk laten ze dat „meneer” ook wel weg.)

Hier gaat alles nog heerlijk ouderwets. Daarom had ik goede hoop in de roos te hebben geschoten. Maar hield rekening met de kans dat ik fout zat — en dus excuus zou moeten aanbieden. Zelfs als ze het gedaan had, maar ontkende... zou ik netjes excuus moeten maken. Want wie adelaar zegt, zei Han van Meegeren, moet ook bedelaar kunnen zeggen.

—o—

Het antwoord liet niet lang op zich wachten. Een correct briefje in blok-schrift lag bij onze thuiskomst op de deurmat. Van ons buurtje, beweerde ik. Ze ontkent het, zei mijn vrouw. We lazen samen, vertalend in ons beste Nederlands:

Beste meneer Milo, ik wil graag excuus maken voor mijn onbehoorlijke gedrag. Het was stom, zo iets te doen. In de toekomst zal ik andermans eigendommen beter ontzien. Vandaag nog, zo mogelijk, zal ik naar de kerk gaan en de bank met vernis behandelen. Als ik kan zal ik alles geheel ongedaan maken.

Dank u wel voor uw begrip en vriendelijke brief. Ook daarvoor dat u de zaak niet aan mijn ouders hebt doorgegeven. Die zouden dat heel erg hebben gevonden, omdat ze ons niet geleerd hebben zulke stomme dingen te doen. Het spijt me u teleurgesteld te hebben. Nog eens: ik vraag excuus. Hoogachtend, Kate.

De volgende dag hingen twee schoolmeisjes over de brugleuning naar zalm te turen. Merkten niet, dat onze auto haar raketings voorbijschoof. Een flits zei me dat het de zondares en haar zusje konden zijn, temeer daar ze niet opkeken en de zalm nog niet aanwezig is. Pas na een kleine claxon-stoot zag ik in mijn spiegel twee kopjes aarzelend over de schou-
ders kijken. Twee handjes gingen omhoog. De vrede was getekend: ze waren op weg naar de kerk. Zo ongezien mogelijk.

En ik dacht: zo zijn tieners, als thuis alles goed is. Ze hebben nog idealen. Ze weten nog wat goed en kwaad is. Ze halen boevenstreken uit, maar ze betalen zo mogelijk ook de rekening. Houden zo, zeggen de zeelui.

H. J. JAGER — KAMPEN

Zo was het (27)

In m'n pastorale praktijk heb ik gemerkt hoe moeilijk het is een vast-gewortelde overtuiging met wortel en tak uit te roeien. Toen ik bemerkte welke misverstanden er over het algemeen heersten onder gereformeerden van allerlei slag, dacht ik in korte tijd ze wel te kunnen opruimen. Maar wat er in eeuwen is ingepompt krijgt men er in geen jaren uit. Toen ik nogal stevig van leer trok tegen zekere misvattingen en de zogenaamde zware broeders en zusters niet spaarde, zei een ouderling tegen mij: „Dominee, u slaat zo hard op de bokken, dat de schapen ook schichtig worden. U moet meer lokken met het rijke Evangelie. Dat helpt meer dan het voortdurend gevecht.” De goede man had gelijk. En ik heb getracht mij aan zijn raad te houden.

Er was inderdaad veel misverstand. Over verkiezing en verwerping sprak men alsof het een soort noodlot was. Er was nu eenmaal in de eeuwigheid al beslist of iemand zalig zou worden of niet. Merkwaardig was het hoe sommigen daar heel rustig over konden redeneren. Alsof het niet ging over leven of dood! Sterker nog: alsof het niet ging over het eeuwige leven en eeuwig verderf. Het kwam voor dat een paar broeders rustig over deze leer debatteerden — na de preek bijvoorbeeld — terwijl men z'n kopje troost dronk en een pijp rookte. Het was alsof het hun eigenlijk niet aanging. Zo sprak men ook over wat Calvijn heeft genoemd het „verschrikkelijk besluit van verwerping”. Iemand kon zichzelf onbekeerd en eigenlijk ongelovig noemen en toch redeneren over wedergeboorte en verkiezing. Alsof iemand daarover met verstand kan spreken zonder in de Here Jezus te geloven. Het Evangelie komt tot ons met bevel van geloof. En wie het oprecht gelooft en zich toevertrouwt aan de Here Jezus, die is overgegaan tot een nieuw leven en die mag weten uitverkoren te zijn. En die zal zich ook beijveren z'n roeping en verkiezing te bevestigen. En als hij dat niet wil en niet doet, dan kan hij van de genade vervallen en schipbreuk lijden van het geloof. Zo zegt het de Schrift. En daaraan moeten we ons maar houden.

In een vorig praatje sprak ik over Efeze 1 : 4 „Gezegend de God en Vader van onze Here Jezus Christus, die ons in of door Hem heeft uitverkoren”. Dat schreef Paulus aan de „heiligen en gelovigen” in Efeze en omstreken. Meest kinderen in het verstand. Zoals wij dat nog zijn. Als we geloven in de Heiland der wereld dan mogen wij het weten en dan weten wij het te behoren tot die „ons” van Ef. 1 : 4. En dan mogen we het weten, dat de verkiezing in de tijd geen gril is van een moment. Maar dat ze gegrond

is in de eeuwige Liefde Gods. Zó was en is de HERE en zo zal Hij altijd zijn. Hij heeft geen plezier in het verderf van een zondaar of zondares. Maar Hij heeft er behagen in als iemand gelooft en zich bekeert en leeft. Waarom is dit er toch niet in gehamerd in de loop der eeuwen? En waarom is er niet ingegrift, dat gelovigen hun best moeten doen, er naar mogen en moeten jagen hun roeping en verkiezing te bevestigen? Zo spreekt de HERE toch? Waarom heeft de goëgemeente vaak liever geluisterd naar „grote” theologen dan naar onze Barmhartige God en Vader? Verbijsterd heb ik mij vaak afgevraagd hoe het toch komt, dat men van de leer van verkiezing en verwerping een onheilspellende en schrik-aanjagende zaak heeft gemaakt. Waarover velen liever maar zwijgen. Omdat men zich niet wil branden. Terwijl in werkelijkheid de verkiezing behoort tot het heerlijke en lieflijke Evangelie. Dat een kracht Gods is tot behoud. Het is een ongelooflijke rijkdom door het geloof te verstaan, dat de heilige en rechtvaardige God ons zondaren zó lief heeft gehad, dat Hij zijn Zoon heeft gegeven tot een verzoening van al onze zonden. Ja van ál onze zonden!

Mogelijk zal iemand denken of zeggen: Maar de Schrift spreekt toch ook op vele plaatsen van verwerping? Inderdaad. En daarover wil ik nu met u praten. Want ook daarover heerst nogal wat misverstand.

Dit misverstand, dat we bij verwerping altijd zouden moeten denken aan eeuwige rampzaligheid. Vroeger waren we er nogal gauw bij het merendeel van de mensheid te verwijzen naar de hel. Denken we er wel aan wat dat is: eeuwige rampzaligheid? Eeuwige wroeging? Lijden zonder eind? Een middeleeuwse dichter zegt: „eeuwig duurt so lanc”. Op de catechisatie hoorden we rustig beweren, dat alle heidenen voor de hel bestemd waren. Alsof wij daarover te beslissen hebben. Laten we dat oordeel maar overlaten aan de HERE, die barmhartiger is dan wij durven denken.

Allen, die zich van het leven beroofden waren ook verdoemd. Wat weten wij er van wat zulke beklagenswaardige mensen tot zulk een daad drijft? Zijn ze volkomen toerekenbaar in het moment van hun daad? Laten we toch voorzichtig zijn met ons oordeel. Als David voor de keus wordt gesteld om of in de hand van mensen of in de hand van de HERE te vallen, dan zegt hij: „Het is mij zeer bang te moede; laat mij toch vallen in de hand des HEREN, want Zijn barmhartigheid is zeer groot, maar laat mij niet vallen in de hand van mensen”.

God verwerpt hen, die eerst Hem verworpen hebben. Dat geldt bijvoorbeeld van Saul. De HERE verkoos hem om koning te zijn over Israël. Hij krijgt opdracht om Amalek uit te roeien. Maar hij spaart Agag en het beste van het vee. Zogenaamd om te offeren. Maar met dat al was hij ongehoorzaam. Samuël zegt dan: „Gehoorzaamheid is beter dan offerande”. Saul vraagt vergeving en zegt voor de wens van het volk te hebben gebogen. Dat helpt hem echter niet. Hij hoort dit vonnis: „Gij hebt het woord des HEREN verworpen; daarom heeft de HERE u verworpen, dat gij geen koning over Israël zult zijn”. Geen verwerping uit willekeur, maar om Saul's zonde. 1 Sam. 15.

Hetzelfde gebeurt met Eli. Hij kreeg het volgende te horen: „Ik heb duidelijk gezegd: uw huis en uws vaders huis zullen altijd voor mijn aangezicht wandelen, maar nu luidt het woord des HEREN: dit zij verre van Mij. Want wie Mij eren zal Ik eren, maar wie Mij versmaden zullen gering geacht worden”. Het huis van Eli wordt verworpen als priesters, omdat hij en z'n zonen het woord des HEREN hebben versmaad. 1 Sam. 2 : 30.

Dat zijn een paar voorbeelden uit het O.T. En zo staat het ook in het N.T. Ik herinner aan de koninklijke Bruiloft uit Matth. 22. Dienaren worden uitgezonden met de boodschap: alles staat klaar, komt naar het feest. Maar de genodigden wilden niet komen. Akker en zaken gingen voor. De dienaren werden geslagen en vermoord. Toen werd de Koning boos en verdelgde de moordenaars. Hij zegt: „De bruiloft was wel gereed, maar de genodigden waren het niet waard”. Het was hun eigen schuld, dat zij van de Bruiloft werden uitgesloten. En ook de man, die zonder bruiloftskleed was ingedrongen, werd om eigen schuld uitgeworpen. Hij had een feestkleed kunnen krijgen, maar had het de moeite niet waard gevonden zich voor het feest te kleden.

En wat heeft de Here Jezus gezegd tegen Jeruzalem in zijn rede tegen Schriftgeleerden en Farizeeën? Dit: „Jeruzalem, Jeruzalem, dat de profeten doodt en stenigt, die tot u gezonden zijn; hoe dikwijls heb Ik uw kinderen willen vergaderen, gelijk een hen haar kuikens onder haar vleugels verzamelt en gij hebt niet gewild”. Jeruzalem is niet „zo maar” verworpen, maar wegens onwil. Jezus wilde wel, maar zij wilden niet.

De brief aan de Hebreëën spreekt over het feit, dat heel het geslacht dat uittoog uit Egypte in de woestijn omkwam. Zij werden verworpen zouden we kunnen zeggen. Omdat God hen daartoe bestemd had? Daar spreekt de brief niet van. Er staat in Hebr. 3 : 18 „Aan wie anders zwoer Hij, dat zij tot zijn rust niet zouden ingaan, dan aan hen, die ongehoorzaam geweest waren? Zo zien wij, dat zij niet konden ingaan wegens hun ongeloof”.

Het staat dus zo in de Schriften: Wie gelooft en zich bekeert en, volhardend tot het einde, behouden wordt, heeft dat niet aan zichzelf te danken. Maar aan Gods verkiezende liefde. Maar wie verloren gaat wegens ongehoorzaamheid heeft dat niet aan God te wijten, maar aan eigen onwil. Wij kunnen dat met ons verstand niet rijmen. Volgens ons is dat niet „logisch”. Volgens onze rede zou het zó moeten zijn: Als de gelovigen alles te danken hebben aan Gods verkiezende liefde dan moeten de óngelovigen alles te verwijten hebben aan Gods verwerping.

Van de andere kant redenerend zouden wij zeggen: Als de óngelovigen alles te wijten hebben aan zichzelf, dan hebben de gelovigen alles te danken aan hun gehoorzaamheid. Dan mogen zij in zichzelf roemen.

Maar de HERE leert ons in zijn Woord: Wie behouden wordt heeft alles te danken aan Gods genade. Wie verloren gaat heeft alles te wijten aan zichzelf. We moeten God maar niet de schuld geven van het ongeloof.

Maar heeft de Bijbel het dan niet over het feit, dat wij als leem zijn in de handen van de Pottenbakker? Met een klomp leem kan de pottenbakker toch handelen naar willekeur? Hij kan er toch mee doen wat hij wil? Nu dan, zo kan God toch ook doen met een mensenkind zoals Hij wil? Is er niet met recht gezegd, dat wij ook als God ons zou verdoemen toch nog Hem zouden moeten loven? Moeten wij niet over ons laten komen, wat Hij over ons beslist heeft?

Ik zou zeggen: laten wij dat beeld van de pottenbakker en het leem maar gebruiken en uitleggen, zoals de HERE door de profeet het verklaart. Laten we maar eens horen wat de profeet Jeremia zegt in Jer. 18. Hij moest gaan naar de werkplaats van de pottenbakker. Die was juist bezig met het vormen van een vaas. Maar hoe gaat dat met dat pottenbakkerswerk. Als een werkstuk mislukt dan knijpt de kunstenaar de leemklomp in elkaar en begint opnieuw. En maakt een nieuw produkt dat wel slaagt. Dan komt het woord van de HERE tot Jeremia als volgt: „Zal Ik niet met u kunnen doen zoals deze pottenbakker, o huis Israëls? Zie, als leem in de hand van de pottenbakker, zo zijt gij in Mijn hand, huis van Israël. Nu eens doe ik over een volk en een koninkrijk de uitspraak, dat Ik het zal uitrukken, afbreken en verdelgen; maar bekeert zich dat volk, waarover Ik een uitspraak deed, van zijn boosheid, dan zal Ik berouw hebben over het kwaad, dat Ik hun dacht aan te doen. Dan weer doe Ik over een volk en een koninkrijk de uitspraak, dat Ik het zal bouwen en planten; maar doet het wat kwaad is in mijn ogen door niet naar mijn stem te horen, dan zal Ik berouw hebben over het goede waarmee ik hun had gezegd hun te zullen weldoen. Nu dan, zeg toch tot de mannen van Juda en de inwoners van Jeruzalem: Zo zegt de HERE: zie, Ik bereid rampspoed over u en beraam tegen u een plan; bekeert u toch ieder van zijn boze weg en betert uw leven. Doch zij zeggen: Het baat niet, want wij zullen onze eigen gedachten volgen en ieder naar de verstoktheid van zijn boos hart wandelen”.

Als Jeruzalem meent: „Wij zijn het volk Gods en ons kan nooit iets erg overkomen, hoe wij ook leven?”, dan zal de HERE laten voelen, dat Hij een ongehoorzaam volk in zijn toorn kan straffen. Dáár is Hij vrij in. We zingen: „Geen onheil zal de stad verstoren, daar God zijn woning heeft verkoren.” Dat is waar, zolang dat volk trouw is in de dienst van God. Maar dat is geen waarheid van 2 maal 2 is 4: Ons kan God nooit meer straffen. De HERE is trouw aan zijn beloften. Maar ook aan zijn dreigingen. In de dagen van strijd in 1945 beweerde een lid van de kerkeraad: God kan ons wel kastijden, maar straffen in zijn toorn nooit meer. Hoe dan ook. Toen heb ik herinnerd aan psalm 89 : 13 en daar eindig ik nu m'n praat mee:

„Ik zal de heerschappij doen duren bij zijn zaad,
zolang de hemel zelf op vaste pijlers staat.
Maar zo zijn kinders ooit mijn zuivere wet verlaten,
zo 't richtsnoer van mijn recht ter regeling niet kan baten,
zo zij ontheiligen wat Ik heb voorgeschreven,
dan mogen zij gewis voor mijne straffen beven.”

DE KOMENDE MAAND (MEI)

IS DE LEDENADMINISTRATIE

- KON. WILHELMINALAAN 38, LEERSUM -

GESLOTEN!

terloops.....

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

De bond van Vonkenberg

Het is altijd fijn om reacties te ontvangen op wat je schrijft. Een broeder van 84 jaar uit het hoge Noorden reageerde op wat ik laatst schreef over de bond van Vonkenberg. Hij heeft een groot stuk van de geschiedenis van de gereformeerde jongensbond meegemaakt en aan het slot van zijn brief zegt hij: „Wij hebben hier nog wel een J.V. en een M.V. gelukkig, maar dan wel in andere stijl, maar toch wordt Gods Woord onderzocht.” Een goede opmerking. Nieuwe vormen hoeven het oude werk niet in de weg te staan!

Eénwording protestantse kerken in België

Een lezer die in Ukkel bij Brussel woont schreef me naar aanleiding van wat ik schreef over het samengaan van een aantal protestantse kerken in België. Tegen deze éénwording zijn verschillende bezwaren ingebracht. In zijn brief staat hierover o.a. het volgende:

„Kortom deze kerk functioneert veeleer als een federatie met een aantal gemeenschappelijke belangen en verantwoordelijkheden (b.v. met betrekking tot het godsdienstonderwijs) dan als kerken die één zijn in Christus. Wat me dan ook stoort in de hele publiciteitsactie rond deze vereniging is het aanroepen van de Heilige Geest; ik heb de indruk dat dit er niet veel mee te maken heeft. U zult zich misschien afvragen wat ik dan binnen dit kerkverband zoek? Dat is eenvoudig de gemeente waar ik lid van ben is bijbelgetrouw en het is een plezier om er bij te mogen horen.”

Hartelijk dank voor de brief en de aanvulling.

Niet praten maar zwijgen?

Een zuster is het niet met me eens over wat ik schreef over „praten of zwijgen” als het gaat over het herstel van geschonden verhoudingen.

Maar er is toch een misverstand. Ik heb niet beweerd dat meningsverschillen of ontstane kwesties maar moeten worden doodgezwegen. Ik heb wel de vraag gesteld of praten **altijd** de oplossing is.

We zullen het er allen wel over eens zijn dat „de dingen uitspreken” mogelijk moet zijn? Zó hoort het onder Gods kinderen tenminste.

Maar beseffen we altijd wel de moeite om de juiste woorden te spreken? Daar ging het me om. Voelen we iets van onze onmacht om de ander zó te benaderen dat werkelijk spreken mogelijk blijkt? Of voelen we ons zo machtig de ander terecht te wijzen en misschien te beschuldigen dat we zelf niet van onze hoogte af hoeven te komen teneinde zó, vanuit de hoogte, de ander te benaderen? Of, of, er zijn nog meer mogelijkheden!

Welnu, ik bedoelde alleen maar te zeggen dat praten wijsheid vereist. En wie meent wijs te zijn kan beter eerst even stil zijn. Maar laat niemand menen dat zwijgen altijd goed is, evenmin dat spreken altijd goed is. Elkanders lasten dragen is wel altijd goed, elkaar aanvaarden ook. Maar dat aanvaarden gaat uit bóven zwijgen of spreken. Daar is méér voor nodig.

Eenzaamheid

Uit „Kerk en wereld” neem ik het volgende gedicht over:

EENZAAMHEID

om half tien schoof ze de gordijnen open
en voor haar lag alweer zo'n lange dag
misschien dat straks het ziekenfonds zou komen
dan kon ze even praten als ze hem zag

vroeger dan kwam de melkboer dagelijks bellen
en riep de bakker: u een halfje wit?
de postbode zei vriendelijk: goede morgen!
— nu heeft ze een bus die aan een paaltje zit —

en in de supermarkt neem je een wagen
die vul je al rijdende, dat is reuze efficiënt
maar sta je in de rij om te betalen,
heeft ieder haast en niemand die je kent.

maar nu, nu heeft ze zèlf een zaak geopend
— als je te veel hebt, moet je delen in deze tijd —
er staat een bordje in haar etalage:
HIER KOOPT MEN ZEER VOORDELIG EENZAAMHEID!

daar zit ze hunkerend bij een volle toonbank
stopt daar een MENS, een eerste klant misschien?
ach, bijna schichtig loopt men langs haar deurtje,
want iedereen is min of meer voorzien.

Maar Jezus zegt: Ik heb je pijn doorleden
en met jouw Godverlatenheid gestreden
wie om mij roept die hoeft geen eenzaamheid te vrezen
IK WIL VANDAAG NOG IN JE WONING WEZEN.

ingezonden

DE NAAM VAN DE KERKEN

Dr B. Jongeling („Opbouw” van 16 maart jl.) en anderen zijn van mening, dat ik in mijn ingezonden stuk in dit blad van 26 januari en in de Kerkbode van Geref. kerken van Nrd.- en Zuid-Holland van 27 maart jl. een onjuiste voorstelling gegeven heb van wat Mevr. Kuiper bezielt met haar ingezonden stuk in genoemde Kerkbode van 6 januari jl. en in „Opbouw” van 12 januari jl. Ik heb haar, aldus dr Jongeling en anderen, ten onrechte in de mond gelegd, dat de zaken, die in de vrijmaking in geding waren het fundament der kerken niet raken en dat zij dat fundament wil beperken tot de Apostolische Geloofsbelijdenis; zij zou ook de drie formulieren van enigheid niet van belang vinden voor de leer der zaligheid. Dit is een nog al zware beschuldiging, zo luidt het oordeel, dat geen enkele grond zou hebben in hetgeen Mevr. Kuiper schreef.

Nu heb ik dat Mevr. Kuiper ook niet in de mond gelegd; ik heb geschreven, dat ik in haar stuk **proef** de in onze kerken levende mening, dat de zaken, die in de vrijmaking of andere kerkelijke periodes in het geding waren niet het fundament der kerken zouden raken.

Wat is nl. het geval? Mevr. Kuiper schreef in haar ingezonden stuk in januari jl.:

„Wat de naam vrijgemaakte Geref. kerken betreft zou ik willen opmerken, dat de herkomst een kerk scheuring is. Moeten wij deze kwalijke zaak — wat een kerk scheuring toch altijd is — zo nodig voor het nageslacht in herinnering houden? Trouwens, wie van de jongeren onder ons kan uit de doeken doen hoe die kerk scheuring is ontstaan? Het zullen er niet veel zijn. Vele ouderen kunnen het niet eens meer goed navertellen. Mijns inziens zou het voor de geslachten, die na ons komen, toch wel een hele toer zijn, zo niet onmogelijk zijn, om desgevraagd uit te leggen wat de oorsprong is van de naam vrijgemaakte Geref. kerken.”

Ging het in de vrijmaking niet om het Gereformeerd karakter van de (thans) synodale kerken? Had de uiteindelijke inzet van de strijd in 1944 niets te maken met het fundament der kerken? Was afwijking van dat fundament niet aan de orde in 1944 in de zaken van Verbond en Doop en in het hiërarchisch kerkrecht dat toen gehanteerd werd? Ging het in 1944 niet om de vrijheid, waarin Christus de kerken weer gebracht heeft, die zich vrijmaakten van bovenschriftuurlijke bindingen en die daarmee niet een nieuw kerkgenootschap stichtten.

Wanneer iemand dan over de vrijmaking alleen maar schrijft, dat het een kwalijke zaak is geweest en dat het vrijwel onmogelijk is uit de doeken te

doen hoe deze kerk scheuring is ontstaan en dat het niet nodig is de kerk scheuring voor het nageslacht in herinnering te houden en onze jeugd ervan te vertellen, vindt men het dan zo vreemd, dat anderen uit deze beweringen de conclusie trekken, dat zo iemand de inzet van de strijd in 1944, die het fundament der kerken raakte, niet van zo groot belang acht? Mevr. Kuiper mag dat dan niet allemaal bedoeld hebben, zoals ze later schrijft in haar tweede ingezonden stuk in de Kerkbode van 17 februari jl. en in „Opbouw” van 16 maart jl., maar in de huidige situatie in onze kerken kan naar mijn mening uit haar uitspraak, dat de vrijmaking een kwalijke zaak is wel degelijk genoemde conclusies getrokken worden. Zij heeft dat overigens ook zelf inmiddels beseft, getuige haar tweede ingezonden stuk. (Kerkbode van 17 februari jl. en „Opbouw” van 16 maart pl.).

Ook uit de ingezonden stukken van anderen in „Opbouw” en de Kerkbode naar aanleiding van mijn ingezonden stuk in januari blijkt, dat over het gebruik van de drie formulieren van enigheid in onze kerken „genuanceerd” wordt gedacht, waarbij wederom de confessionele trouw in geding kan worden gebracht. Ook dit kan men allemaal wel weer ontkennen of niet serieus nemen, maar leest U de ingezonden stukken er maar eens goed op na. Ze spreken wat dat betreft duidelijke taal. Ik zal die niet allemaal aanhalen, want dan wordt dit stuk te lang.

Het fundament der kerken is de leer der zaligheid, waarvan de drie formulieren van enigheid een hoofdsom geven. Het is niet onze liefde. Onze liefde tot de Here God en de naaste houdt niet veel bij elkaar. Onze liefdesprestaties brengen in de christelijke gemeente niet veel tot stand. Het houdt de gemeente van Christus niet bij elkaar. Daar is meer voor nodig, nl. Jezus Christus.

Onze kerken zijn vrijgemaakt Geref. kerken. De term Gereformeerd is van historische aard. De term vrijgemaakt trouwens ook. Beide termen verwijzen naar het verleden, waarin de bepaalde kerkelijke periodes het fundament van de kerken in geding is geweest, welk fundament ook voor het heden en de toekomst van belang is. De kerken zijn vrij in Christus; de term Gereformeerd houdt dat al in. Vrije Geref. kerken is iets nieuws. Het is ook dubbel. Dat geldt trouwens ook voor de term vrijgemaakt Geref. kerken. In 1944 en 1966/67 zijn wij geen nieuw kerkgenootschap begonnen; in 1944 hebben wij ons vrijgemaakt van boven-schriftuurlijke bindingen; de synodale Geref. kerken zijn met iets nieuws begonnen in 1944.

Vrije Geref. kerken is echter een naam, die blijkens de discussies erover, in ons land wordt opgevat in de betekenis van: geen vastgelegd kerkverband. Ik ben zeer bevreemd voor hiërarchie in de kerken. Maar een vastgelegd kerkverband gaat uit van de realiteit, dat de belijdenis der waarheid niet het alleen-bezit is van één enkele plaatselijke kerk. Kerkmensen zijn zondaars en gaan spoedig dwaalwegen; zie de kerk scheuringen achter ons. Daarom moeten wij bij belangrijke aangelegenheden, die alle kerken raken, ook alle kerken betrekken en moeten alle leden van de kerken, groot en klein, meepraten, omdat velen meer dan één weten en aan de waarheid ook een sociologische zijde zit; omdat we elkaar kunnen opschrijven in leer en leven.

Gesprekken tussen de kerken, mits goed gevoerd, zijn levensnoodzaak voor de kerken.

Laten we s.v.p. met elkaar praten en laat niet iedereen in eigen hoekje wegkruipen. Daar komt niets goeds van. Pas na praten met elkaar o.m. in regio en convent nemen inzake belangrijke aangelegenheden, die alle kerken raken, de plaatselijke kerken beslissingen. Zo althans moet men volgens mij afspreken. Het is eenvoudig een kwestie van doelmatigheid. Omdat mensen zondige, beperkte wezens zijn en ontstellend eigenwijs.

En wat de kerken in het gemeen vinden moet men niet licht ter zijde stellen. Alleen dan wanneer hetgeen besloten is, strijdig is met de Schrift. Meerdere vergaderingen kunnen dwalen, daar weten wij als buitenverbanders alles van. Maar mindere vergaderingen, waaronder kerkeraden, kunnen dat ook. Ook daar weten we van. Het zijn ook dezelfde mensen.

Ogenscheinlijk onbelangrijke kwesties kunnen wel degelijk belangrijk zijn. Achter ogenscheinlijk onbelangrijke kwesties zitten vaak hele werelden van meningsverschillen of verschillen in aanpak. Maar mensen, die de strijd niet willen, willen de problemen het liefst gladstrijken in de richting van de weg, die de minste weerstand oplevert.

Ik zie in het willen afschaffen van de naam vrijgemaakt in onze kerken een aanwijzing, dat men van eigen kerkelijk verleden afwil. Velen zien het vrijgemaakt-zijn alleen maar negatief; men ziet er geen sprankje positiefs meer in in de naam. Ook omdat andersdenkenden ons veelal niet moeten. Alsof wij ons daar op moeten richten. We worden door anderen wellicht vereenzelvigd met de binnenvetters. En dat wil men voor geen geld.

Velen in onze kerken willen ook niet meer praten over de betekenis van de kerkkeuze, welke zaak in onze kerken lange tijd centraal heeft gestaan. En nog centraal staat bij de binnenvetters. Praten over de kerkkeuze wordt veelal direkt afgedaan met de term kerkistisch. Alsof het dat alleen maar is.

De vrijmaking is wel van betekenis geweest in ons land, ook al laten de binnenvetters ons links liggen. Wij zullen dat in de goede prediking in onze kerken de mensen duidelijk moeten maken en ook door onze levenswandel. Dat is ook van belang voor onze jeugd, die thans vaak naar de synodale kerk afdwaalt en dat is naar mijn mening wel een ernstige zaak. Omdat in onze kerken in het algemeen gesproken de prediking beter is dan in bijv. de synodale kerken. (Met gelukkig vele gunstige uitzonderingen.) Als we dat (van die betere prediking) niet meer geloven, moeten we zo spoedig mogelijk teruggaan naar de synodale kerken, waaruit wij zijn voortgekomen.

Het is naar mijn mening funest voor ons kerkelijk leven, wanneer wij daar hoofdzakelijk in mineur over spreken. Daar is niemand mee gediend; allerm minst onze jeugd.

Het is voor de naam vrijgemaakt ook funest wanneer we altijd maar gaan afgeven op de binnenvetters. Alsof die niets goeds doen. Alsof daar geen levend geloof gevonden wordt. Alsof dat allemaal maar kerkisten en extremisten zijn. Dat is de werkelijkheid niet. We doen hen daarmee geen recht en doen onszelf tekort. Ik wijs alleen maar op het Nederlands Dagblad. Het is een krant met een uit-

stekende voorlichting, hetgeen zelfs opgemerkt is door mensen, die zeer ver van ons vandaan staan.

We zullen moeten trachten elkaar vast te houden op basis van onze eenheid in Christus. We zullen op elkaar moeten toezien om aldus de wet van Christus te vervullen.

L. van Klinken, Haarlem

boekbespreking

Prof. Dr A. Th. van Deursen,
„Het Kopergeld van de Gouden Eeuw.”

Dl. 1 Het dagelijks brood. Dl. 2
Volks cultuur.

Uitg. Van Gorcum, Assen 1978.
Prijz per deel f 15,—.

Het „Kopergeld van de Gouden Eeuw” is een vierdelige serie, waarin ons verteld wordt hoe gewone mensen ten tijde van de 17e eeuw hebben geleefd, gewerkt, gevoeld en gedacht. Deze serie van vier onderling verbonden monografiën wil voor ons de Hollandse volks cultuur van de 17e eeuw ontsluiten.

Deel 1 gaat over de materiële kanten van het bestaan. Deel 2 handelt over opvoeding, onderwijs, ontspanning en cultuur.

In deel 3 zal de verhouding tussen volk en overheid centraal staan, terwijl deel 4 tenslotte zich richt op de geloofsovertuigingen zoals die meestal binnen en soms ook buiten de bestaande kerkgenootschappen uitdrukking vonden.

Wanneer je met het lezen van deze boeken begint denk je, zo verging het mij in elk geval, vrij droge lectuur in handen te krijgen.

Nu is het begin, dat handelt over mensen van klein beleid en vermogen, inderdaad wat droog. Het noemt nogal veel getallen over lonen en prijzen. Prof. van Deursen is ook een voorzichtig geleerde. Hij past er zorgvuldig voor op geen voorbarige conclusies te trekken. In zijn voorwoord wijst hij er nadrukkelijk op, dat de resultaten nog slechts een voorlopig karakter dragen, maar wel meent hij, dat de basis van dit boek hecht genoeg is voor een redelijk betrouwbaar beeld.

Als niet historicus vraag je je dan wel eens af, of hij soms niet te voorzichtig is. Bij het lezen van theologische boeken kom je trouwens wel eens het tegenovergestelde tegen.

Al spoedig echter kom je onder de indruk van zijn aanpak en het gevoel van saaiheid verdwijnt al heel spoedig.

Je gaat deze boeken met steeds meer belangstelling lezen, omdat het beeld van de mens uit die tijd steeds duidelijker wordt.

Je gaat jezelf steeds meer inleven in de volks cultuur van die dagen.

Wanneer je geschiedenis hebt moeten leren in de dertiger jaren, was dat meestal een geschiedenis van oorlogen en van hooggeplaatsten.

Bij lezing van deze boeken ontdek je, dat je de gewone man uit die tijd helemaal niet kende.

Wel is waar poogde je dat tekort vroeger op te vullen met het lezen van historische romans. De daar getekende personen bleven echter altijd romanfiguren.

Hier leer je echter hoe het gewone volk nu werkelijk leefde.

Je ziet de gewone man ploeterend om zijn karig dagelijks brood te verdienen. Je ziet hoe de positie van de vrouwen in die tijd was. De verhouding tussen jongens en meisjes. De lectuur uit die tijd. De vermaken, die men toen had. Het beeld wordt al lezend steeds duidelijker.

Aardig is de titel van het boek: „het kopergeld van de gouden eeuw”. In die gouden eeuw blijkt inderdaad niet alles wat blonk goud te zijn geweest. Daar waren wel welgestelden in die tijd, maar de grote meerderheid bestond uit eenvoudige mensen, die naar onze maatstaven maar een karig bestaan hadden. Wel was Nederland, vergeleken met vele andere landen, een welvarend land.

Ook in dit welvarende land waren bedelaars toch een bekend verschijnsel, dat zelfs door kerkelijke tuchtmaatregelen niet uit te roeien was.

Ook toen was misbruik van de tucht geen onbekend verschijnsel.

Opvallend is het aantal immigranten, dat in die tijd is opgenomen. In Leiden b.v. van 1581-1621 28000 immigranten, hoofdzakelijk uit Zuid-Nederland. In 1622 was de meerderheid van de bevolking van Leiden dan ook van Zuidnederlandse afkomst.

In totaal zijn er uit Zuid-Nederland

tussen de 60 en 80.000 mensen naar Noord-Nederland getrokken.

Daarnaast namen ook vele Joden en Duitsers de wijk naar Nederland. Ons land stond bekend als een gastvrij land, maar Van Deursen laat ons zien, dat vele gastarbeiders, evenals nu, gebruikt worden voor de slechtst betaalde, hardste arbeid. Beter hadden het de Zuidnederlanders, die goede vaklieden waren en die konden bijdragen aan vergroting van de welvaart.

De mogelijkheden om tot groter welstand te komen waren wel aanwezig, maar duidelijk beperkter dan nu. Speculaties waren een van de mogelijkheden. Bekend is de tulpenhandel, die tenslotte als een zeepbel uiteenspatte. Interessant is om te lezen, waarom juist die tulpenhandel zo in de belangstelling kwam te staan. Boeiend vond ik het hoofdstuk „Vrouwen en meisjes”.

Van Deursen is erg voorzichtig met het trekken van stellige conclusies. Immers wat wij weten van vrouwen en meisjes is afkomstig van mannen. Als niet historicus zou ik zeggen, dat mannen vermoedelijk een objectiever beeld kunnen geven dan vrouwen, maar in deze wil ik mij toch graag voegen naar de opvatting van de schrijver.

Het beeld, dat wij van die vrouwen krijgen is niet in alle opzichten fraai. Velen schilderen hen af als heerszuchtig en danslustig.

Ook toen was er, evenals nu, sprake van zedelijk verval.

Ook toen ging de kerk verder in het verbieden dan de overheid. De hardigheid des harten was ook in de 17e eeuw voor overheid een beletsel strenger op te treden.

Aardig is wat de schrijver ons vertelt over de omgang der jonge mensen. Gereformeerde jongelui konden elkaar in de kerkdiensten ontmoeten. De zeden waren daar vrijer dan bij de oude kerk. Jongens en meisjes mochten in de kerk naast elkaar zitten en samen uit één boek zingen.

Van rooms-katholieke zijde werd dat zinneprikkend genoemd. Op dat idee zou in onze tijd zelfs bisschop Gijssen niet komen.

Daar was echter nog een bezwaar, nl. dat Paulus geleerd had dat de vrouw in de gemeente had te zwijgen.

Ook pogingen om ongewenste zwangerschap te onderbreken kwamen toen voor. Deze waren toen echter nog weinig effectief.

Overigens moet men hier niet de conclusie uit trekken, dat het een tijd van bijzonder grote zedelijke verwildering was. Het huwelijk werd b.v. door onze voorouders buitengewoon ernstig genomen.

Het zijn zo maar wat willekeurige grepen uit deze boeken, die gemakkelijk een scheef beeld kunnen geven. Het is beter, dat u deze werken zelf leest.

Terecht wordt gesteld op de achterzijde, dat deze boeken bedoeld zijn voor iedereen, die belangstelling heeft voor de geschiedenis van de Nederlandse 17e eeuw. Voor ouders, die nog niet vergeten zijn wat ze vroeger op school geleerd hebben en jongeren, die er wel wat van zouden willen horen binnen of buiten de school. Ikzelf heb er niet slechts veel van geleerd, maar heb er ook van genoten. De uitgave is keurig verzorgd en voorzien van toelichtende illustraties.

J. Meulink

nieuws uit breder kring

B.M.Z.G.-dag

„Bent u nodig in Azië?” is het thema van een informatiebijeenkomst van de B.M.Z.G., die zaterdag 28 april a.s. gehouden zal worden in de Adventskerk te Amersfoort, Ringweg Kruiskamp 74.

De Bijbels Medische Zendings Gemeenschap is een internationale en interkerkelijke geloofszending die vooral in landen als Pakistan, India en andere Aziatische landen werkzaam is.

Op de bijeenkomst, die om 14.00 uur begint, zullen het woord voeren Mevrouw Yvonne Dorey, staf-lid van de B.M.Z.G. die tot voor kort in Pakistan werkte, en Ds W. Bouw, de voorzitter van de Nederlandse afdeling.

Nieuwe kandidaten voor uitzending worden voorgesteld.

Voor meer informatie kan men zich wenden tot het sekretariaat, Schermersweg 44 te Zeist, tel. 03404-29438.

Stichting 'de Regenboog', Amsterdam

De stichting 'de Regenboog' houdt zich bezig met hulpverlening aan drugsverslaafden. Eén van haar activiteiten, naast directe hulpverlening, is preventie.

In dit kader wordt ook dit jaar een zomerproject georganiseerd, met hulp van vrijwilligers.

Preventie is geen hulpverlening.

Doelstelling van het project is: in de maanden juli en augustus met een aantal jonge christenen in de stad aanwezig zijn op risicosituaties.

— **jonge christenen:** elke vrijwilliger(ster) van plm. 20 jaar of ouder is van harte welkom in de zomermaanden (meestal gedurende 14 dagen) als hij/zij bereid is mee te werken in een leef/werkgemeenschap die gericht is op de ontmoeting met andere mensen.

Hij/zij wordt begeleid door een staf-lid van de Regenboog en door enkele ex-vrijwilligers.

Huisvesting is in het Vincentiushuis op de Kloveniersburgwal nr. 95.

Daar hebben we de beschikking over enkele slaapzalen, een keuken (waar we zelf ons potje koken), een huiskamer, en een kelder waar we

vanaf 's middags drie uur tot 's avonds laat mensen kunnen ontmoeten.

Hij/zij moet eigenlijk wel enige talenkennis bezitten, daar het merendeel van de mensen die we ontmoeten, buitenlander is.

— **aanwezig zijn:** dit wil voor ons in de eerste plaats zeggen dat wij zelf niet in het middelpunt staan.

We zijn present op plaatsen in Amsterdam waar veel jongeren aanwezig zijn.

Onze houding is daarbij luisterend en geïnteresseerd.

Waar gewenst: informatief en behulpzaam.

Dit geldt ook voor ons in de koffiobar, waar we tevens een mogelijkheid hebben om te luisteren naar muziek, wat te lezen, e.d.

Als voorbereiding op het werk organiseert de Regenboog enkele trainingsweekenden voor de vrijwilligers.

Het project begint op 30 juni.

Indeling van de kampen:

kamp 1: 30 juni—14 juli

kamp 2: 14 juli—28 juli

kamp 3: 28 juli—11 augustus

kamp 4: 11—13 augustus

Per kamp is er plaats voor 15 deelnemers.

Verdere informatie of opgave: Stichting de Regenboog, Kloveniersburgwal 95, Amsterdam, tel. 020-253737 t.n.v. Marrie v. Leeuwen.

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Drs H. de Jong;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementenadministratie:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november

„Hij is niet een God van doden,
maar van levenden, want voor
Hem leven zij allen”.

Lucas 20 : 38

De Raad van de (vrijgemaakt) gereformeerde kerk te Enschede-N. deelt hierbij mee, dat het de HEERE behaagd heeft op zaterdag 21 april j.l. in Zijn heerlijkheid op te nemen broeder

Hendrik Johan Deuzeman

op de leeftijd van ruim 64 jaar.

Kerkeraad en gemeente gedenken met dankbaarheid hoe br. Deuzeman gedurende twee ambtsperiodes als ouderling de kerk te Enschede-Noord met grote trouw en liefde heeft gediend.

De God van alle genade vertrooste zijn vrouw, kinderen en verdere familie met Zijn rijke beloften!

Namens de Raad voornoemd,
O. Mooiweer, praeses
R. J. Niemeijer, scriba

Enschede, 23 april 1979

Voor al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 · Zeist